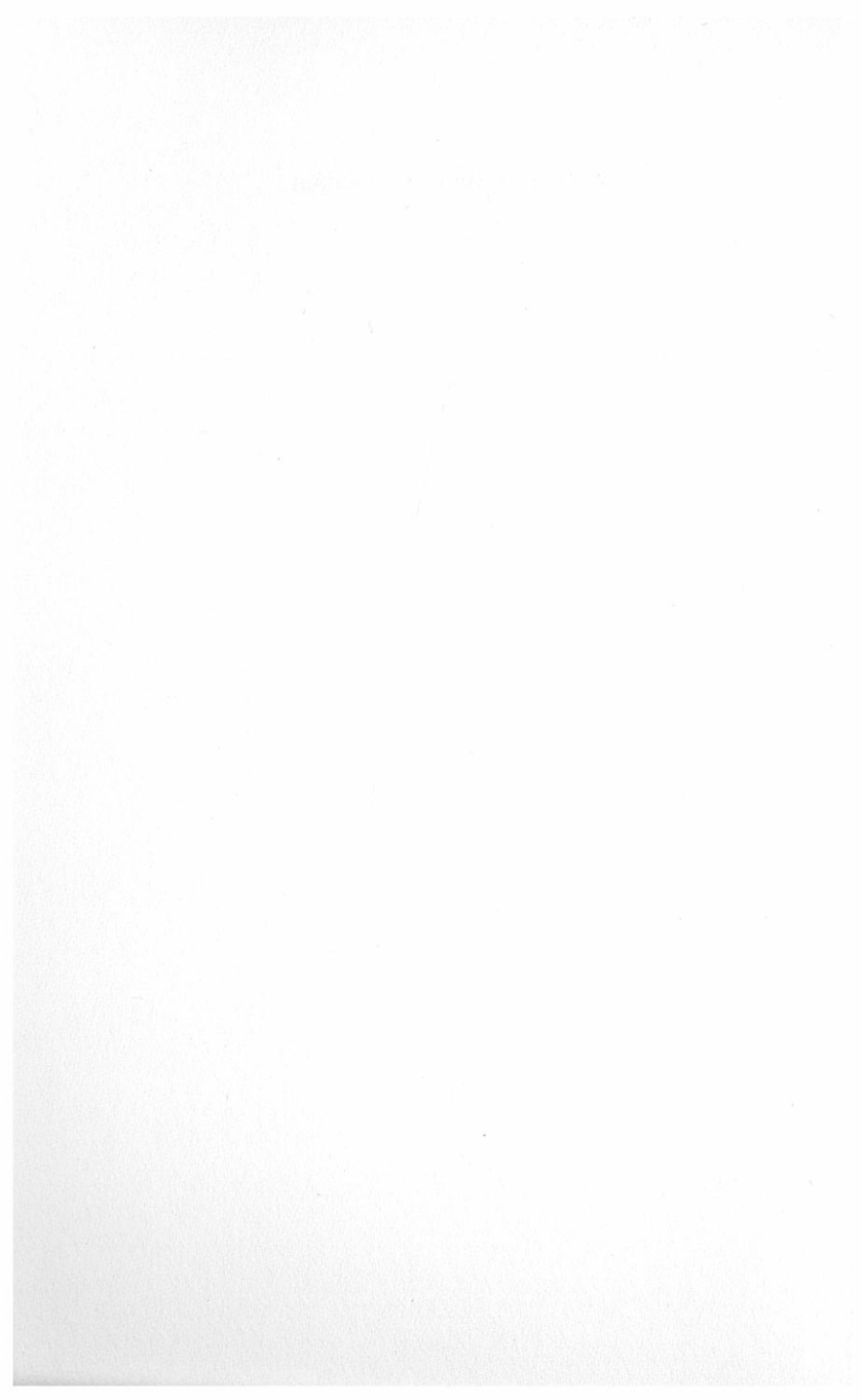

Willems Drees-Lezing 1991

Jan Pen

Gelijkheid onder de mensen

Gelijkkheid onder de mensen

Gelijkheid onder de mensen

Jan Pen

Omslagontwerp: Wim Zaat, Moerkapelle
Zetten en opmaak: Velotekst, (B.L. van Popering), Den Haag
Druk en afwerking: Ten Brink, Meppel

© J. Pen, Haren 1992

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 90 12 06596 8

Inhoud

Gelijikheid onder de mensen 7

Naschrift 66

Noten 70

De Stichting Willem Drees-lezing 77

Jan Pen

Hoe anders was dat in de tijd van Dreese! Het is passend en misschien opbeurend om de periode vlak na de oorlog eens in herinnering te brengen. Sommigen van ons waren toen

Ze zeggen dat de verzorgingsmaatschappij in staat van crisis verkeert. Dat lijkt mij sterk overdreven. Het crisis-verhaal wordt al gedurende ertelike decennia verteld en gaat over de verstikkende werking van allerlei regelingen. Ze verstikken en verlammen. En ze zijn duur. In weerwil van deze verstikking en verlamming hebben we in Nederland zeven jaar van voorspoedige produktiegroei achter de rug. Daarvoor – begin jaren tachtig – zaten we economisch in de put, maar dat kwam door een inkrimpende vraag. Die depressie was internationaal. Het economisch getij kan best weer gaan tegenzitten – ik wens het niemand toe – maar dat komt dan door een conjuncturele golf. Die zal zeker de klachten over de verstikking doen aanzwellen. Wel is er een ander soort crisis aan de gang. De discussie over de verzorgingsstaat, op zichzelf een permanent verschijnsel, is bezig hoog op te laaien. In die discussie loopt de Partij van de Arbeid brandschade op. Men heeft in sociaal-democratische kring het gevoel dat er iets moet veranderen, maar wat? Heel weinig? De sociale zekerheid inkrimpen? Of juist uitbreiden? Allebei regelijk? Intussen krijgt rechts de overhand.

jong en wilden voorwaarts. De richting waarin de Nederlandse samenleving zich na de bevrijding bewoog, was tamelijk duidelijk maar we liepen lelijke risico's. Hoop en vrees hielden elkaar in balans. De Duitsers waren weg maar er hing een nieuwe oorlogsdreiging in de lucht. Die werd telkens op het nippertje afgewend. Herstel en wederopbouw verliepen op een manier die een zekere verbazing rechtvaardigde. In 1947 waren er weinig kolen, geen dollars, nauwelijks buitenlandse handel. Maar de industrialisatie bleek geen loos plan, of een papierwinkel (de *Industrialisatienota*'s); al spoedig werd deze intentie een realiteit. De werkloosheid viel erg mee. De verzorgingsstaat werd opgebouwd – het was voor iedereen duidelijk dat er in de sociale zekerheid enorme gaten moesten worden gedicht. Sociaal-democraten hadden toen een duidelijk beeld van hoe de toekomst eruit moest zien. De ideeën van Beveridge en Keynes vloeiden samen met het socialistische gedachtegoed. Wie wil, kan er *De weg naar vrijheid* van 1951 op naslaan; dat rapport, goeddeels geredigeerd door de nog jonge Den Uyl, bevat weinig onduidelijkheden (behalve als het over het bezit van de arbeider gaat, maar dat is tot vandaag een troebele kwestie gebleven). Het boekwerk staat vol voornemens die goeddeels zijn gerealiseerd. Er zat beweging in de sociaal-democratie. Een deel van het naoorlogse succes werd, terecht of ten onrechte, toegeschreven aan de sociaal-democratische ordening en aan de medewerking van de vakbonden. Men had vertrouwen in de socialistische voormannen – en niet omdat het charismatische leiders waren of redenaars die een menigte tot uitzinnig enthousiasme wisten te brengen. Er werd aangenomen dat ze hun werk naar behoren zouden doen, zodat de